

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 437

**Finanse na rzecz
zrównoważonego rozwoju.
Gospodarka – etyka – środowisko**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Magorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach:
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-592-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Adamek: Ubóstwo w perspektywie islamu – wybrane zagadnienia / Poverty in the perspective of Islam – selected problems.....	11
Agnieszka Alińska: Shadow banking jako element zrównoważonego rozwoju systemu finansowego / Shadow banking as an element of sustainable development financial system.....	22
Kamil Borowski: Finansowanie ochrony środowiska w Polsce przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej / Financing of environmental protection in Poland by the National Fund for Environmental Protection and Water Management.....	32
Grażyna Borys: Opłata eksploatacyjna jako kategoria finansowa / Service charge as a financial category.....	42
Krystyna Brzozowska: Multilateralne instytucje finansowe w Europie wobec wymagań zrównoważonego rozwoju / Multilateral financial institutions in Europe towards sustainable development requirements.....	51
Dorota Burzyńska: Inicjatywy klastrowe elementem zielonej gospodarki / Cluster initiatives as an element of green economy.....	63
Michał Buszko, Dorota Krupa: Fundusze sekurytyzacyjne a zrównoważony rozwój rynku finansowego w Polsce / Securitisation funds and sustainable development of financial market in Poland.....	75
Michał Buszko, Dorota Krupa, Damian Walczak: Rynek finansowy wobec starzejącego się społeczeństwa / Financial market towards an ageing society.....	87
Zuzanna Czekaj: Opłata za emisję spalin jako źródło finansowania ochrony środowiska / Fee for issue of exhaust as a source of financing of environmental protection.....	96
Ewa Dziawgo: Zastosowanie opcji forward start w ocenie strategicznych przedsięwzięć proekologicznych / Applying forward start options in the assessment of strategic pro-ecological projects.....	106
Leszek Dziawgo: Ekologiczne fundusze inwestycyjne banków szwajcarskich / Ecological investment funds of Swiss banks.....	115
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Bankowość alternatywna. Społeczna ewolucja biznesu finansowego – wybrane aspekty ekologiczne / Alternative banking. Social evolution of financial business – selected ecological aspects.....	124

Joanna Fila: Zielone mikrofinanse jako element zrównoważonego rozwoju / The green microfinance as an element of the sustainable development.....	132
Magdalena Frasyniuk-Pietrzyk, Magdalena Walczak-Gańko: Świadomość potrzeby planowania emerytalnego / Awareness of the necessity of retirement planning.....	143
Juliusz Giżyński: Europejska Rada Budżetowa jako organ uzupełniający narodowe rady fiskalne w krajach strefy euro / The European Fiscal Board as a body complementing national fiscal councils in the euro area countries.	156
Agata Ibron: Systemy wsparcia odnawialnych źródeł energii w Polsce / The support systems for renewable energy sources in Poland.....	167
Bogna Janik: Dochód–ryzyko w inwestycjach społecznie odpowiedzialnych na podstawie portfeli pasywnych spółek z krajów Europy Środkowo-Wschodniej / Income-risk in value-based investing in Central and Eastern European countries (CEECs) – based on the companies reflected in socially responsible indices	177
Klaudia Jarno: Zaangażowanie Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju w <i>carbon finance</i> w świetle tworzonych przez niego funduszy węglowych i mechanizmów finansowych / Involvement of the International Bank for Reconstruction and Development in carbon finance in the light of its carbon funds and financial mechanisms.....	187
Dariusz Klimek: Fundusz Muncypalny jako instrument finansowania zrównoważonego rozwoju lokalnego / Municipal Fund as the instrument the sustainable local development financing	199
Magdalena Kogut-Jaworska: Pomoc <i>de minimis</i> i jej szczególna rola w systemie pomocy publicznej w Polsce / <i>De minimis</i> aid and its particular role in the system of state aid in Poland	208
Jan Koleśnik: Współczesny bank centralny jako organizacja społecznie odpowiedzialna / Contemporary central bank as a socially responsible organization	222
Dorota Korenik: Spór o odpowiedzialność zewnętrzną współczesnego banku / The dispute on external responsibility of a contemporary bank.....	230
Jolanta Korkosz-Gębska: Rola innowacji ekologicznych w budowaniu przewagi konkurencyjnej województwa świętokrzyskiego / The impact of environmental innovations in a formation of the competitive advantage of the Świętokrzyskie Voivodeship.....	244
Katarzyna Kowalska: Kontrowersje wokół CSR w handlu detalicznym branży FMCG / Controversy over CSR in FMCG retail trade industry.....	252
Danuta Król: Istota zarządzania długiem samorządowym w procesie zrównoważonego rozwoju lokalnego / Essence of local government debt management	261
Dorota Krupa: Wspieranie inwestowania długoterminowego z wykorzystaniem funduszy inwestycyjnych na poziomie UE / Supporting long-term investments with the use of investment funds at the EU level	270

Iwona Lubimow-Burzyńska: Znaczenie edukacji dla wzrostu gospodarczego – przegląd badań / Importance of education for economic growth – a review of research	280
Piotr P. Malecki: Europejski model sprawozdawczości statystycznej w zakresie wydatków na ochronę środowiska i jego zastosowanie w Polsce / European statistical reporting model for environmental protection expenditure and its use in Poland	288
Katarzyna Mamcarz: Dźwignia ceny złota / Gold price leverage.....	299
Teresa Mikulska, Grażyna Michalczuk: Komunikacja w obszarze działań przy wykorzystaniu modelu LBG / Communication within the area of socially responsible activities using the LBG model	309
Katarzyna Olejniczak: Innowacyjne podejście do CSR – ujęcie Vissera / Innovative approach to the CSR – Visser approach	320
Jarosław Pawłowski: Ecorating hoteli odpowiedzią na wymagania konsumentów / Eco-rating of hotels as a response to customers' requirements ..	328
Dariusz Piotrowski: Potencjał wykorzystania sukuk w zakresie zarządzania długiem Skarbu Państwa / The potential for using sukuk in the scope of managing state treasury debt	338
Piotr Podsiadło: Finansowanie pomocy publicznej na ochronę środowiska w Unii Europejskiej – zagadnienia interpretacyjne / Granting of state aid for environmental protection in the European Union – the interpretation problems	348
Tomasz Potocki: Poziom wiedzy finansowej wśród mieszkańców terenów peryferyjnych, zagrożonych ubóstwem / The level of financial literacy among population of rural regions threatened by poverty.....	360
Wiesława Przybylska-Kapuścińska, Magdalena Szyszko: Zrównoważona polityka pieniężna? Ewolucja celów banku centralnego wobec współczesnych wyzwań / Balanced monetary policy? Modern challenges as the central bank's goals	373
Dominik Sadlakowski: Państwowe fundusze majątkowe jako element międzynarodowej strategii gospodarczej na przykładzie Chin / Sovereign Wealth Funds as part of international economic strategy on the example of China.....	383
Beata Sadowska: Strategia Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe a zrównoważony rozwój / Strategy of National Forests Holding vs. sustainable development	393
Małgorzata Solarz: Altruizm a odporność finansowa gospodarstw domowych / Altruism vs. financial resilience of households.....	402
Michał Soliwoda: Zmiany klimatu jako wyzwanie dla zarządzania ryzykiem w polskim rolnictwie / Climate change as a challenge for risk management in Polish agriculture.....	411

Joanna Stawska: Zadłużenie sektora <i>general government</i> a wzrost gospodarczy w kontekście zrównoważonych finansów publicznych / General government sector debt and economic growth in the context of sustainable public finances	426
Dawid Szutowski, Piotr Ratajczak: Emisja komunikatów o działaniach w zakresie społecznej odpowiedzialności a wartość dla akcjonariuszy / The relation between corporate social responsibility activities' announcements and shareholder value.....	436
Paulina Szyja: Kształtowanie gospodarki niskoemisyjnej na poziomie samorządu terytorialnego / Transition to a low carbon economy at the level of local government	447
Magdalena Ślebocka: Rola i znaczenie PPP w finansowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych / Role and importance of PPP in revitalization projects financing	464
Jerzy Węclawski: Determinanty kształtowania bankowości relacyjnej w odniesieniu do średnich przedsiębiorstw w Polsce / Determinants of relationship banking creation in relation to medium-sized enterprises in Poland ..	473
Stanisław Wieteska: Pozostałości pestycydów w płodach rolnych w Polsce w świetle założeń zrównoważonego rozwoju rolnictwa / Pesticide residues in agricultural crops in Poland in the light of the principles of sustainable development of agriculture	482
Aneta Wszelaki: Znaczenie prawnych zabezpieczeń kredytów w tworzeniu rezerw celowych w bankach / Importance of legal collateral credits in the creation of specific provisions in banks.....	494
Justyna Zabawa: Rozwój i finansowanie odnawialnych źródeł energii. Przypadek gospodarki Niemiec / Development and financing of renewable energy sources. The case of German economy	503
Agnieszka Żołądkiewicz: Ocena poziomu zrównoważonego rozwoju gmin miejskich województwa warmińsko-mazurskiego / Assessment of level of sustainable development of municipalities of the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship	513

Wstęp

Zadaniem nauki jest poszukiwanie racjonalnych rozwiązań dla cywilizacyjnych wyzwań współczesnego świata. Jednym z takich kluczowych wyzwań jest także rozwój zrównoważony. Idea zrównoważonego rozwoju jest niezwykle obiecująca, ale z całą pewnością wymaga ogromnego zaangażowania ekonomistów. Nauki ekonomiczne, a w tym dyscyplina nauki „finanse”, podejmują to wyzwanie. Wiele badań, spotkań, konferencji i publikacji służy naukowej analizie oraz praktycznej implementacji zasad zrównoważonego rozwoju we współczesnej gospodarce w zakresie finansów i rachunkowości.

Proces naukowego opracowywania problemu trwa, a społeczna ewolucja biznesu dostarcza ambitnych tematów badawczych. Po latach pracy możemy wskazać zarówno na konkretne sukcesy, jak też i na wiele wątpliwości w zakresie koncepcji zrównoważonych finansów. Materialnym dowodem naukowego wkładu w poszerzanie wiedzy są publikacje. Znaczna część aktualnego dorobku naukowego dyscypliny „finanse” dotycząca zrównoważonego rozwoju jest już od lat regularnie prezentowana w Pracach Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Kontynuujemy ten cykl opracowań.

W niniejszym tomie zebraliśmy wyselekcjonowane artykuły autorów z wielu uznanych ośrodków naukowych w Polsce. Ich tematyka skoncentrowana jest na zagadnieniach finansów i zrównoważonego rozwoju. Przedstawiono w nich doskonale rozważania teoretyczne oraz konkretne przykłady z praktyki gospodarczej. Każdy artykuł stanowi inspirujący materiał naukowy.

Szczególne podziękowania należą się nie tylko Autorom, ale także Recenzentom, którzy podjęli trud oceny nadesłanych materiałów. Jako redaktorzy tomu wraz z Autorami i Recenzentami mamy nadzieję, że poprzez publikację naszego wspólnego dzieła wnosimy istotny wkład w naukowe opracowanie problematyki finansowania zrównoważonego rozwoju.

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Joanna Fila

Uniwersytet Łódzki
e-mail: joanna.fila@uni.lodz.pl

ZIELONE MIKROFINANSE JAKO ELEMENT ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

THE GREEN MICROFINANCE AS AN ELEMENT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

DOI: 10.15611/pn.2016.437.13

JEL Classification: G21, Q01, Q56

Streszczenie: Problematyka ochrony środowiska jest jednym z kluczowych wyzwań współczesnego świata. Wynik środowiskowy nabiera coraz większego znaczenia dla wszystkich typów działalności gospodarczej, także dla sektora mikrofinansów. Mikrofinanse to segment finansów oferujący dostęp do kapitału osobom o niskich dochodach, wykluczonym z formalnego sektora bankowego. W ostatnich latach, oprócz ukierunkowania na wyniki finansowe i społeczne, instytucje mikrofinansowe widzą potrzebę uwzględniania w swojej działalności aspektów ekologicznych. Rosnąca liczba instytucji mikrofinansowych wdraża programy zarządzania środowiskowego, dodatkowo zmotywowana przez udziałowców, którzy oczekują określonych efektów środowiskowych. Celem artykułu jest zaprezentowanie powiązań mikrofinansów z koncepcją zrównoważonego rozwoju oraz analiza motywów podejmowania „zielonej” aktywności, strategii stosowanych przez instytucje mikrofinansowe w zakresie „zielonych” mikrofinansów i narzędzi ich oceny.

Słowa kluczowe: „zielone” mikrofinanse, instytucje mikrofinansowe, zrównoważony rozwój.

Summary: The issue of environmental protection is one of the key challenges in the world today. Environmental performance is becoming an increasing concern for all types of business and the microfinance sector is no exception. Microfinance offers access to capital to persons of low income, who have been excluded from the formal banking sector. In recent years, alongside their financial and social objectives, microfinance institutions have started to pursue environmental goals as well. A growing number of microfinance institutions are developing environmental management programs, and microfinance stakeholders are increasingly willing to monitor environmental improvement. The objective of this paper is to present the relationship between microfinance and the concept of sustainable development. It also aims to find out why microfinance institutions tend to go green as well as to describe both the strategies of microfinance institutions in „green” microfinance and the tools for measuring environmental performance.

Keywords: green microfinance, microfinance institutions, sustainable development.

1. Wstęp

Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, zużywanie się zasobów naturalnych oraz zmiany klimatyczne sprawiły, że problematyka ochrony środowiska jest jednym z kluczowych wyzwań współczesnego świata. Zagadnienia te rozważane są nie tylko na poziomie ogólnoswiatowym, ale również poszczególnych krajów czy społeczności lokalnych. Angażują się w nie zarówno władze publiczne, jak i podmioty sektora prywatnego. Wiele organizacji dostrzegło już potrzebę respektowania wymogów oddziaływania na rzecz ochrony środowiska naturalnego, adaptując określone rozwiązania do swojej strategii działania. Problemy te zostały także dostrzeżone w sektorze mikrofinansów. Propagatorzy idei „zielonych” mikrofinansów podkreślają, że mikrofinanse, tak jak i inne rodzaje działalności gospodarczej, mają zobowiązania wobec środowiska naturalnego [Rippey 2009].

Termin „zielone” mikrofinanse w szerokim znaczeniu odnosi się do włączania zasad zrównoważenia środowiskowego w funkcjonowanie instytucji mikrofinansowych oraz promowania praktyk i rozwiązań, które są przyjazne środowisku. „Zielone” mikrofinanse w wąskim znaczeniu, z punktu widzenia pożyczkobiorców, to np. mikropożyczki na wdrażanie rozwiązań bazujących na czystej energii (domowe systemy solarne, udoskonalone techniki grzewcze).

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie powiązań mikrofinansów z koncepcją zrównoważonego rozwoju oraz analiza motywów podejmowania „zielonej” aktywności, strategii stosowanych przez instytucje mikrofinansowe w zakresie „zielonych” mikrofinansów i narzędzi ich oceny.

2. Mikrofinanse a zrównoważony rozwój

Mikrofinanse to obecnie jeden z dynamiczniej rozwijających się obszarów finansów na świecie. Ich koncepcja wywodzi się z krajów ubogich i początkowo była utożsamiana właśnie z krajami o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Obecnie jednak znalazła swoje miejsce także w krajach rozwiniętych. Mikrofinanse mają odpowiedzieć na duży i wciąż rosnący popyt na usługi finansowe osób ubogich. Cechą charakterystyczną mikrofinansów jest mikroskala oferowanych usług finansowych, stąd wyróżnia się wśród nich mikropożyczki, mikroubezpieczenia, mikroleasing, mikrooszczędności oraz systemy transferu pieniędzy. Oprócz tego klienci instytucji mikrofinansowych mogą liczyć m.in. na usługi edukacyjne i doradcze [Pluskota 2013].

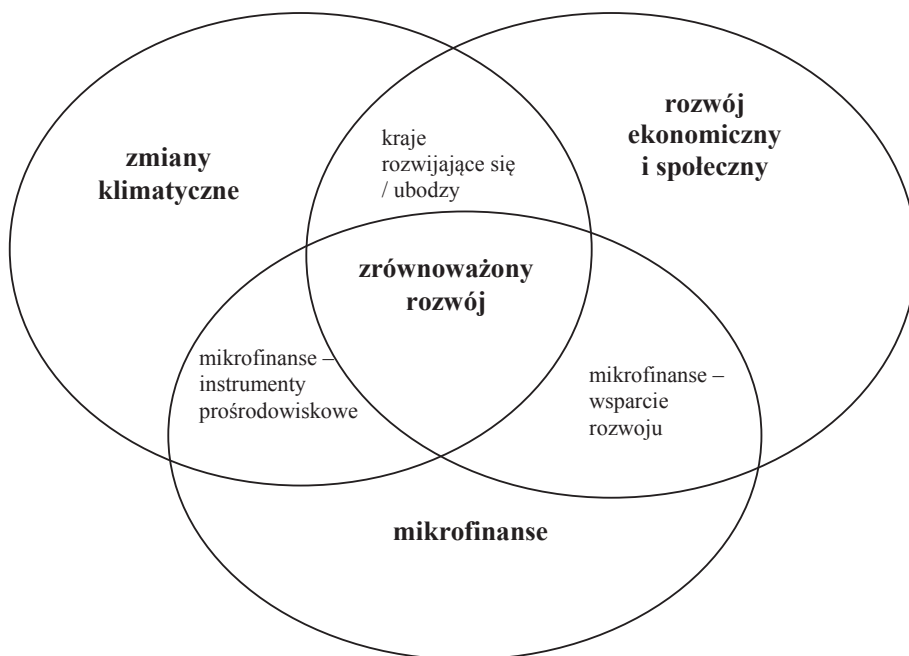
Idea mikrofinansów od początku swojego istnienia nacechowana była osiągnięciem zarówno korzyści ekonomicznych i społecznych (*Double bottom line*, DBL). Mikrofinanse skierowane są wszakże do osób wykluczonych z tradycyjnego systemu finansowego, żyjących też często na marginesie życia społecznego, przy czym te dwa aspekty wykluczenia: finansowe i społeczne, implikują się wzajemnie. Jednak obecnie niektóre instytucje mikrofinansowe zwracają uwagę na efekty środowisko-

wę i ukierunkowują się na realizację strategii, której celem jest osiągnięcie wyników finansowych, społecznych i ekologicznych (*Triple bottom line*, TBL). Wszystkie trzy aspekty wpływają na sukces organizacji i składają się na ocenę jej roli w zrównoważonym rozwoju.

Koncepcję zrównoważonego rozwoju przyjęto do realizacji na drugim „Szczytce Ziemi”, który miał miejsce w 1992 r. w Rio de Janeiro. Mechanizm jej funkcjonowania sprowadza się do osiągnięcia trzech podstawowych celów [Płaczek 2012]:

- ekonomicznego – stabilność ekonomiczna, zarządzanie korporacjami, zarządzanie ryzykiem, rentowność;
- społecznego – stabilność polityczna, solidarność, równouprawnienie, bezpieczeństwo i higiena pracy, kultura korporacyjna, zatrudnienie;
- środowiskowego (ekologicznego) – ochrona środowiska, zapobieganie zanieczyszczeniom, recykling, emisja dwutlenku węgla, źródła zasobów itp.

Dynamika zmian klimatycznych, rozwój ekonomiczny i społeczny oraz mikrofinanse są z sobą splecione, a efekty ich wzajemnego oddziaływania widoczne są na różnych poziomach, co zostało zaprezentowane na rys. 1.

Rys. 1. Zmiany klimatyczne, rozwój i mikrofinanse

Źródło: [Wiesner 2015].

Problemy dotyczące środowiska naturalnego, w tym zmiany klimatyczne, wielokrotnie zwiększają problemy ekonomiczne (szczególnie w obszarze rolnictwa) i społeczne

(niski poziom dobrobytu społecznego, problemy z wyżywieniem i ochroną zdrowia). Zmiany klimatu coraz częściej oddziałują ze znaczną siłą na gospodarki krajów rozwijających się, a w konsekwencji na poziom życia ludności, w tym szczególnie osób ubogich. Równoczesne osiągnięcie rozwoju ekonomicznego i społecznego wraz z ochroną środowiska naturalnego nie musi być z sobą skonfliktowane. Wskazana jest tu raczej komplementarność niż sprzeczność – łagodzenie zmian klimatycznych czy adaptacja do nowej sytuacji warunkuje rozwój ekonomiczny oraz społeczny i odwrotnie.

Z kolei mikrofinanse przyczyniają się do realizacji celów społecznych (ograniczają skalę ubóstwa i wykluczenia społecznego) oraz gospodarczych (oferując kapitał osobom najbiedniejszym, umożliwiają im np. założenie przedsiębiorstwa, przez co przeciwdziałają wykluczeniu finansowemu), a w konsekwencji do rozwoju społecznego i ekonomicznego [Mikołajczyk, Kurczewska (red.) 2011].

Wzbogacenie instrumentów mikrofinansowych o elementy prośrodowiskowe może z kolei pozytywnie oddziaływać na skutki zmian klimatycznych. Ludność zamieszkująca odosobnione obszary wiejskie, zajmująca się rolnictwem narażona jest w kwestii zmian warunków środowiska naturalnego na wysokie ryzyko, a odpowiednio dobrane instrumenty mikrofinansowe mogą okazać się skutecznym narzędziem do zarządzania nim. Władze lokalne w krajach rozwijających się to centra innowacji w kwestii ochrony środowiska, a mikrofinanse umożliwiają wykorzystanie różnych instrumentów w tym obszarze [Wiesner 2015].

Istotność TBL pozostaje jednak cały czas przedmiotem debaty w sektorze mikrofinansów, argumentowanym przez profesjonalistów jako temat trudny i powodujący, że instytucje mikrofinansowe mogą zboczyć z kursu realizacji celów przypisanych do nich pierwotnie [Allet 2012]. Nasuwa się również pytanie, czy mikrofinanse rzeczywiście wnoszą znaczący wkład w zrównoważony rozwój.

3. „Zielone” mikrofinanse – motywy, strategie, narzędzia oceny

W ostatnich latach sektor mikrofinansowy, jak i inne obszary życia gospodarczego, koncentruje się na efektach środowiskowych swojej działalności. Poszerzając swoje finansowe i społeczne cele, rosnąca liczba instytucji mikrofinansowych zmierza obecnie także do wyniku środowiskowego. „Zielone” instytucje mikrofinansowe przyjmują w tym celu różne strategie: selekcjonują oferowane pożyczki zgodnie z kryteriami ekologicznymi lub oferują szkolenia swoim klientom w zakresie praktyk prośrodowiskowych. Przechodzenie dostawców produktów mikrofinansowych na „zieloną stronę” jest szczególnie widoczne w finansowaniu projektów związanych z energią odnawialną, obniżaniem emisji gazów, adaptacją w rolnictwie czy zarządzaniem zasobami na poziomie gmin.

Zrozumienie motywów odpowiedzialności ekologicznej w obszarze mikrofinansów jest ważne z wielu powodów. Przede wszystkim może pomóc w ocenie, czy za-

sadne jest włączenie wyniku środowiskowego do ich strategii i dlaczego. Motywów podejmowania aktywności w obszarze ochrony środowiska może być wiele. Najbardziej widoczna jest presja otoczenia zewnętrznego, przy czym niektóre instytucje mikrofinansowe oceniają, że obecnie nie będą sobie w stanie poradzić z problematyką ekologiczną, inne zaś, że posiadają odpowiednie możliwości, aby chronić środowisko. Z kolei motywem endogenicznym podejmowania działań jest dostrzeżenie zależności i oddziaływania pomiędzy wynikami finansowymi, społecznymi i środowiskowymi. Instytucje mikrofinansowe mogą także nie podejmować aktywności w obszarze środowiska, ponieważ rozumieją, że połączenie strategii: zysk + cele społeczne + środowisko będzie wymagało zbyt wielu kompromisów [Allet 2012].

Charakter i przyczyny motywów aktywności w obszarze środowiska będą determinowały wybór określonej strategii zarządzania środowiskowego. Ogólnie, zaangażowanie danej organizacji w zarządzanie środowiskowe może wynikać z różnych motywów: obowiązującego prawodawstwa, presji ze strony właścicieli, kwestii ekonomicznych, przywództwa, kontekstu organizacyjnego. W badaniach, w których przebadano 160 instytucji mikrofinansowych, analizę przyczyn podejmowania działalności prośrodowiskowej oparto na trzech czynnikach, bazując na modelu, który zaproponowali Bansal i Roth [2000]:

- legitymacji (presji ze strony właścicieli) – podmioty gospodarcze zobligowane są do podjęcia problematyki prośrodowiskowej w odpowiedzi na oczekiwania właścicieli i dzięki temu uzyskują od nich umocowanie potrzebne do ich długoterminowego funkcjonowania i przetrwania;
- konkurencyjności (korzyści strategiczne i ekonomiczne) – podmioty gospodarcze kierując się konkurencyjnością, oczekują, że zarządzanie prośrodowiskowe pomoże im osiągnąć korzyści ekonomiczne i umożliwi ich długoterminową zyskowność;
- społecznej odpowiedzialności – oprócz nakładanych obowiązków i wymogów oraz własnego interesu, podmioty gospodarcze pragną działać także dla wspólnego dobra. Motyw ten ma raczej wydźwięk etyczny, w przeciwieństwie do dwóch powyższych, które są raczej motywami pragmatycznymi.

W odniesieniu do pierwszego z czynników uważa się, że ma on największy wpływ na odpowiedzialność ekologiczną podmiotów gospodarczych. Również w sektorze mikrofinansów zaobserwować można rosnące zainteresowanie właścicieli odpowiedzialnością środowiskową. Wielu inwestorów umieszcza TBLI w swojej polityce finansowania, uzależniając decyzje inwestycyjne od postawy prośrodowiskowej instytucji mikrofinansowej, którą finansują. Konkurencyjność to drugi ważny czynnik wpływający na podejmowanie aktywności także w przypadku instytucji mikrofinansowych. Korzyści strategiczne i finansowe z niego wynikające związane są z:

- dostępem do nowych źródeł finansowania (pochodzących od społecznie odpowiedzialnych inwestorów lub donatorów wrażliwych na kwestie ekologiczne), które pozwolą rozszerzyć zakres działalności;

- dywersyfikacją oferty usług finansowych, zdobywaniem nowych rynków, oferowaniem produktów łączących pożyczkę i usługi dodatkowe (np. wspieranie pożyczkobiorców w podnoszeniu ich produktywności poprzez dostęp do energooszczędnych technologii czy też wdrażaniu zrównoważonych technologii produkcyjnych);
- poprawą wizerunku instytucji w ocenie pracowników czy otoczenia rynkowego;
- redukcją ryzyka kredytowego dzięki zarządzaniu ryzykiem środowiskowym klientów.

Ostatni czynnik, czyli społeczna odpowiedzialność, doskonale wpisuje się w ideę funkcjonowania instytucji mikrofinansowych. Oprócz aspektów finansowych, od instytucji mikrofinansowych oczekuje się, że wypełnią swoją misję społeczną: będą dostarczać usługi finansowe podmiotom wykluczonym z tradycyjnego sektora bankowego, przyczyniając się do redukcji ubóstwa i rozwoju gospodarczego. Kwestie społeczne były centralnym punktem odniesienia dla funkcjonowania instytucji mikrofinansowych, zanim jeszcze pojawiły się kwestie ekologiczne. Orędownicy „zielonych” mikrofinansów zwykle podkreślają, że odpowiedzialność ekologiczna jest ściśle związana z misją społeczną instytucji mikrofinansowych, sprzyja redukcji ubóstwa i przyczynia się do rozwoju. Jest to właściwy kierunek działania nie tylko w kontekście ochrony środowiska naturalnego, ale również ludzkości, w tym osób zainteresowanych mikropożyczkami [Allet 2012].

Tabela 1. Czynniki wpływające na odpowiedzialność ekologiczną potwierdzone przez instytucje mikrofinansowe* (w %)

Czynnik	Elementy składowe	% instytucji mikrofinansowych
Legitymacja	oczekiwania inwestorów lub donatorów	77
	krajowe regulacje prawne	59
Konkurencyjność	wyróżnienie na tle konkurencji	88
	dostęp do nowych źródeł finansowania	74
	zwiększenie bazy klientów	60
	poprawa jakości portfela	51
Społeczna odpowiedzialność	ochrona środowiska naturalnego	93
	realizacja misji społecznej	86

* liczba instytucji mikrofinansowych biorących udział w badaniu: 160

Źródło: [Allet 2012].

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 1, czynnikiem wpływającym na odpowiedzialność ekologiczną instytucji mikrofinansowych jest społeczna odpowiedzialność: 93% z nich uważa, że ekologiczny wymiar ich działalności sprzyja ochronie środowiska naturalnego, a 86% widzi klarowne połączenie pomiędzy

zarządzaniem środowiskowym a realizacją misji społecznej. Za drugi w kolejności można uznać czynnik konkurencyjności. Spośród przebadanych instytucji aż 88% uważa, że uwzględnienie kwestii ekologicznych w działalności wyróżnia ich pozytywnie na tle konkurencji, a 74%, że otwiera im dostęp do nowych źródeł finansowania. Mniejsze znaczenie posiada z kolei czynnik legitymacji: 77% instytucji mikrofinansowych potwierdziło, że podjęcie działań związanych z odpowiedzialnością ekologiczną wynika z oczekiwań inwestorów lub donatorów.

Pozostaje jeszcze pytanie, czy wszystkie instytucje mikrofinansowe angażują się w takim samym stopniu w działalność prośrodowiskową. W świetle badań włączenie wyniku prośrodowiskowego interesuje głównie większe, zyskowe, dojrzałe instytucje mikrofinansowe oraz takie, których działalność podlega określonym regulacjom. Większe instytucje mikrofinansowe, w tym szczególnie bankowe, bardziej dbają o realizację polityki prośrodowiskowej, oddziaływanie ekologiczne oraz ocenę ryzyka środowiskowego [Allet, Huddon 2015]

Instytucje mikrofinansowe dysponują szerokim spektrum „zielonych” strategii, zaczynając od polityki „nieszkodzenia” aż po inicjatywy „pozytywnego oddziaływania środowiskowego”. Można wyróżnić cztery różne typy strategii czy podstawowych praktyk w tym zakresie [European Microfinance Platform 2015]:

1. Zarządzanie wewnętrznymi ryzykami środowiskowymi – instytucje mikrofinansowe pracują aktywnie nad redukcją negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne na poziomie zarządu i poszczególnych oddziałów, poprzez wdrażanie mechanizmów zarządzania np. zużyciem papieru, wody i energii, redukcją odpadów czy redukcją emisji dwutlenku węgla (związanej z transportem). Wymaga to z reguły wysiłków na rzecz podnoszenia wśród personelu świadomości stosowania dobrych praktyk. Zwykle jest to pierwszy krok instytucji mikrofinansowej w kierunku zarządzania środowiskowego. Jednak wewnętrzne oddziaływanie na środowisko nie jest ograniczone wyłącznie do funkcjonowania biura – w większości wpływ na środowisko ma charakter pośredni i jest powiązany z portfelem finansowanych działań.

2. Zarządzanie zewnętrznymi ryzykami środowiskowymi – instytucje mikrofinansowe poszukują sposobów redukcji ryzyk środowiskowych dotyczących działań finansowanych za pośrednictwem oferowanych przez nie produktów. Z tego powodu instytucje mikrofinansowe mogą zdecydować o zastosowaniu listy wyłączeń czy też konieczności spełnienia warunków umożliwiających uzyskanie pożyczki, w celu zmniejszenia ryzyk środowiskowych lub zwiększenia świadomości klientów w zakresie rozwiązań łagodzących te problemy.

3. Sprzyjanie „zielonym” możliwościom i szansom – instytucje mikrofinansowe dążą do generowania pozytywnego wkładu środowiskowego poprzez oferowanie specyficznych usług finansowych lub niefinansowych promujących działalność gospodarczą przyjazną środowisku (np. działalność recyklingową), określone praktyki (np. używanie organicznych sadzonek i nasion w rolnictwie) czy też nabywanie technologii związanych z czystą energią.

4. Formalna strategia środowiskowa – obejmuje którąkolwiek lub wszystkie trzy strategie wymienione powyżej, instytucje mikrofinansowe mogą także włączać problemy środowiskowe na poziomie strategicznym poprzez integrację z misją lub wizją działania, przyjmując formalną politykę środowiskową, wyznaczać osoby do zarządzania problemami środowiskowymi, raportować wyniki środowiskowe itp.

Inne podejście do konstruowania narzędzia pomiaru wyników środowiskowych instytucji mikrofinansowych to *Microfinance Environmental Performance Index* (MEPI) [Allet 2011], w którego skład wchodzi:

- przyjęcie polityki prośrodowiskowej,
- redukcja negatywnego oddziaływania na środowisko na poziomie wewnętrznym,
- zarządzanie ryzykiem środowiskowym na poziomie działalności pożyczkobiorców,
- udzielanie „zielonych” pożyczek,
- dostarczanie usług niefinansowych (kampanie informacyjne zwiększające świadomość ekologiczną).

Ocena wdrożenia strategii zarządzania prośrodowiskowego w obszarze mikrofinansów uzyskała obecnie konkretny wymiar, dzięki różnym systemom wskaźników, które powstały na przestrzeni ostatnich kilku lat. Wskaźniki te mogą mieć charakter jakościowy lub ilościowy.

Instytucje mikrofinansowe mają dostęp do licznych wskaźników jakościowych, które pomagają im ocenić wyniki „zielonego” zarządzania, śledzić postępy w czasie bądź uzyskać szeroki przegląd bieżących i przyszłych trendów włączenia ekologicznych wyników do działalności operacyjnej i strategicznej. Jedną ze stosowanych grup wskaźników (tzw. *MIX's Green Performance Indicators*) funkcjonuje w ramach platformy MIX Market, będącej bazą danych na temat działalności instytucji mikrofinansowych na świecie. Podstawowe wskaźniki wchodzące w skład tej grupy zostały zaprezentowane w tab. 2.

Według danych gromadzonych przez platformę MIX Market można zauważyć pozytywny trend w raportowaniu wskaźników prośrodowiskowych. W 2014 r. wśród ponad 1,1 tys. instytucji mikrofinansowych, które prezentują swoje wyniki społeczne, 40% miało świadomość rosnącego znaczenia wkładu środowiskowego, 43% zarządzało zewnętrznym ryzykiem środowiskowym, a 19% oferowało pożyczki finansujące działalność przyjazną środowisku naturalnemu. Dla porównania, w 2008 r. dla 203 instytucji mikrofinansowych o profilu społecznym każda z tych cech nie przekraczała poziomu 10% [European Microfinance Platform 2015].

Instytucje mikrofinansowe mogą skorzystać również z Green Performance Agenda (GPA) – narzędzia wykorzystującego The Green Index [Allet 2014]. The Green Index, zaprezentowany po raz pierwszy w październiku 2014 r. w ramach European Microfinance Platform (e-MPF), jest efektem współpracy różnych organizacji oraz ekspertów z dziedziny ochrony środowiska. GPA to interaktywna aplikacja elektroniczna przeznaczona dla instytucji, które są zainteresowane oceną ich zarządzania

Tabela 2. Wskaźniki prośrodowiskowej aktywności instytucji mikrofinansowych (MIX Market)

Lp.	Charakterystyka wskaźnika
1	Instytucja mikrofinansowa prowadzi działania wpływające na wzrost świadomości wpływu na środowisko naturalne, takie jak: szkolenia i panele dyskusyjne, plakatów i ulotki informacyjne
2	Instytucja mikrofinansowa włącza klauzule do umów pożyczkowych, obligujące klientów do wdrażania praktyk prośrodowiskowych lub minimalizowania ryzyka negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne
3	Instytucja mikrofinansowa stosuje specyficzne narzędzia oceny ryzyka środowiskowego związanego z działalnością klientów (różnicowanie poziomów ryzyka klientów według sektorów, w których prowadzą działalność, stosowanie listy wyłączeń)
4	Instytucja mikrofinansowa oferuje specjalne pożyczki ukierunkowane na finansowanie produktów i/lub usług, które są przyjazne środowisku naturalnemu, np.: <ul style="list-style-type: none"> • produkty związane z energią odnawialną (np. panele solarne, techniki wykorzystywania biogazów), • produkty zwiększające efektywność energetyczną (np. technologie /materiały izolacyjne, ulepszona technika grzewcza), • produkty lub usługi przyjazne środowisku naturalnemu (np. farmy organiczne, zarządzanie odpadami, recykling)

Źródło: [European Microfinance Platform 2015].

prośrodowiskowego. Od 2011 r. ponad 100 instytucji mikrofinansowych skorzystało z GPA w obszarze analizy zmian, przed którymi stają ich klienci w aspekcie polityki prośrodowiskowej, jak również możliwości biznesowych dla nowych „zielonych” produktów lub usług. Zestaw narzędzi stosowany przez GPA został zaprezentowany w tab. 3.

Tabela 3. Zestaw narzędzi oceny zarządzania prośrodowiskowego (GPA)

Lp.	Charakterystyka narzędzia
1	Wprowadzenie do podstaw i terminologii związanej z zarządzaniem prośrodowiskowym
2	Samooceń bieżących i przyszłych wyników prośrodowiskowych instytucji mikrofinansowej
3	Narzędzia służące zaprojektowaniu i wdrożeniu różnych elementów zarządzania prośrodowiskowego (np. raportowanie prośrodowiskowe, strategia, klasyfikacja narzędzi)
4	Studia przypadków różnych instytucji mikrofinansowych, które rozwinęły inicjatywy związane z zarządzaniem prośrodowiskowym

Źródło: [European Microfinance Platform 2015].

Wskaźnikom jakościowym aktywności prośrodowiskowej mogą towarzyszyć również wskaźniki ilościowe, np. sformułowane przez MIX Market oraz Microfinance & Environment Action Group (podgrupę w ramach e-MPF). Zostały one zaprezentowane w tab. 4.

Tabela 4. Osie i wskaźniki zarządzania prośrodowiskowego (MIX Market i Microfinance & Environment Action Group)

Oś	Wskaźnik
Polityka	posiadanie formalnie spisanej polityki prośrodowiskowej
Oddziaływanie	śledzenie zmiany w konsumpcji energii elektrycznej
Wzrost świadomości ekologicznej	oferowanie szkoleń ukierunkowanych na wzrost świadomości wśród klientów (pożyczkobiorców) lub społeczeństwa
Ocena ryzyka	<ul style="list-style-type: none"> • ocena ryzyka środowiskowego w momencie składania wniosku o pożyczkę • ocena ryzyka środowiskowego już udzielonych pożyczek
„Zielone” produkty i usługi	<ul style="list-style-type: none"> • udzielanie „zielonych” mikropożyczek • udzielanie mikroubezpieczeń (wzrost „odporności” środowiskowej)

Źródło: [European Microfinance Platform 2015].

Analizując przedstawione powyżej strategie i narzędzia, które mogą być wdrażane i stosowane przez instytucje mikrofinansowe, można znaleźć w nich wiele elementów wspólnych. Podstawowym elementem, który determinuje określone kierunki działania, jest polityka prośrodowiskowa. Na jej kanwie instytucja mikrofinansowa może określać wewnętrzne i zewnętrzne aspekty ryzyka środowiskowego, a następnie nimi zarządzać. Szczególnie widoczną na zewnątrz aktywnością będzie udzielanie „zielonych” pożyczek, które nie tylko zmniejszą wykluczenie finansowe, ale również będą pozytywnie oddziaływały na środowisko naturalne. Nie należy zapominać, że instytucje mikrofinansowe dysponują jeszcze jednym ważnym narzędziem – oferując produkty finansowe, mają szansę dotrzeć również do świadomości pożyczkobiorców i zwiększać ich wiedzę oraz wrażliwość na aktualne problemy ekologiczne.

4. Zakończenie

Zainteresowanie efektywnością środowiskową rośnie w ostatnich latach we wszystkich obszarach gospodarki, także w obszarze mikrofinansów. Rosnąca liczba instytucji mikrofinansowych rozważa przyjęcie lub już wdraża programy zarządzania środowiskowego, a ich udziałowcy monitorują osiągnięte efekty w tym obszarze.

Aktualna obecnie orientacja na współistnienie efektywności ekonomicznej, społecznej i ekologicznej to z pewnością duże wyzwanie dla wielu gospodarek na świecie. W koncepcji zrównoważonego rozwoju z pewnością jest miejsce dla sektora mikrofinansów. Mają one już potwierdzone istotne powiązania z rozwojem ekonomicznym i społecznym, a mogą przyczynić się również do ochrony środowiska naturalnego. Stąd pojawiające się coraz częściej w literaturze przedmiotu oraz w praktyce życia gospodarczego pojęcie: „zielone” mikrofinanse.

Instytucje mikrofinansowe mogą kierować się różnymi motywami, podejmując aktywność prośrodowiskową, przy czym często uzupełniają się one wzajemnie. Należy do nich presja ze strony właścicieli, chęć zdobycia przewagi konkurencyjnej, lecz chyba przede wszystkim istnienie społecznej odpowiedzialności. Niezależnie jednak od motywów ważne będzie przyjęcie określonej strategii, aby planowane działania prośrodowiskowe mogły uzyskać wymiar praktyczny.

W ostatnich latach powstały systemy wskaźników służące ocenie „zielonej” działalności instytucji mikrofinansowych. W większości opierają się one na podobnych założeniach, takich jak polityka prośrodowiskowa, zarządzanie ryzykiem środowiskowym, udzielanie „zielonych” pożyczek, prowadzenie akcji informacyjnych w kwestiach ekologii. Liczba instytucji, które są nimi zainteresowane, systematycznie rośnie, jednak czas pokaże, czy faktyczne działania przełożą się na pozytywne efekty w ochronie środowiska naturalnego naszej planety.

Literatura

- Allet M., 2011, *Measuring the environment al performance of micro finance*, CEB Working Paper no. 11/045, <http://www.microfinancegateway.org> (28.01.2016).
- Allet M., 2014, *The Green Index, an innovative tool to assess the environmental performance of MFIs*, Brier no. 5, European Microfinance Platform, <http://www.microfinancegateway.org> (28.01.2016).
- Allet M., 2012, *Why microfinance institutions go green?*, CEB Working Paper, no. 12/015, <https://www.researchgate.net> (28.01.2016).
- Allet M., Huddon M., 2015, *Green Microfinance: Characteristics of Microfinance Institutions Involved In Environmental Management*, *J Bus Ethics*, 126, s. 408.
- Bansal K., Roth P., 2000, *Why companies go green: a model of ecological responsiveness*, *The Academy of Management Journal*, no. 43 (4), s. 717-736.
- European Microfinance Platform, 2015, *Assessing Green Microfinance. Qualitative and quantitative indicators for measuring environmental performance*, <http://www.e-mfp.eu> (28.01.2016).
- Mikołajczyk B., Kurczewska A. (red.), 2011, *Mikrokredyty w Europie sposobem na pobudzenie przedsiębiorczości i walkę z wykluczeniem społecznym*, Difin, Warszawa.
- Pluskota P., 2013, *Mikrofinanse w ograniczaniu niedoskonałości rynków kredytowych*, CeDeWu.pl, Warszawa.
- Płaczek E., 2012, *Zrównoważony rozwój – nowym wyzwaniem dla współczesnych operatorów logistycznych*, *Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej*, z. 84, Transport, s. 81.
- Rippey P., 2009, *Microfinance and Climate Change: Threats and Opportunities*, Focus Note 52. Washington, D.C., CGAP, February, <https://www.cgap.org> (28.01.2016).
- Wiesner S., 2015, *Can microfinance make a significant contribution to sustainable development?*, *Microfinance and the climate change*, <http://www.microfinancegateway.org> (28.01.2016).